

Prví pepeljari (Aschenbrenner, Pottaschesieder) u Virovitičkoj županiji

Pepeljika (*Kalium carbonicum* K_2CO_3) bila je u srednjem i novom vijeku mnogo tražena roba. Dobivala se izluživanjem vegetabilnog (drvnog) pepela. Dolazila je u promet u ćupovima (Pott), odatle joj i naziv Pott-asche.

Prvi su pepeljari u našoj županiji bili Židovi, koji su iz Rohoncza (Rožnovo) došli u donji Osijek, gdje se isprva bavili kupovinom sirovih ovčjih i kozjih koža, koje su izvozili u Njemačku (RA. 10. — 1746.). Žu-

panija im nije bila sklona i svakojako ometala njihovo poslovanje tako, da ih je u dva navrata sama kraljica morala uzeti u zaštitu (RA. 23. — 1749. i 12. — 1750.).

Ovi su Židovi 28. XI. 1752. s đakovačkim vlastelinstvom (biskup Josip Antun Čolnić) sklopili ugovor ovoga sadržaja:

1. vlastelinstvo dozvoljava da potpisani u Cirjakovoj šumi kod Tomašanaca sijeku i pale potrebno drvo te u 20 kotlova kuvaju pepeljiku;

2. vlastelinstvo će im podići 4 šupe a 30 h duljine i 4 h širine, od kojih će dvije pokriti šindrom;

3. vlastelinstvo će za uzidanje kotlova dati 30.000 cigala, ali će zidare platiti sami;

4. vlastelinstvo će za radnike sagraditi kuću (soba, komora, kuhinja) »auf Landesart geflochten u. mit Stroh gedeckt«;

5. vlastelinstvo će im staviti na uporabu 128 badnjeva (Boding), à 12 požunskih akova, 64 kabla à 6 akova, 6 à 24, Obersätzel (poklopac?) à 3 akova, 10 kabla à 2, 10 à $\frac{1}{4}$ akova i 20 kablíca;

6. vlastelinstvo će iskopati 4 bunara za potrebnu vodu;

7. budu li investirane naprave oštećene slučajnim požarom, potpisnici će izvršiti sve popravke;

8. vlastelinstvo se obvezuje, da kroz 6 godina ne će nikome podijeliti sličnu koncesiju;

9. svo potrebno drvo za grijanje kotlova kao i za kalcinir-peći vlastelinstvo će dovesti do pepeljare;

10. za drvo dovezeno do pepeljare plaćaju potpisani 36 x po hvatu, za svaki badanj à 12 pož, akova »zur Einschüttung der Pottasche« 2 f.;

11. potpisani se obvezuju vlastelinstvu isplatiti 4000 f
 kao kaparu daju 100 krem. dukata 420 f
 kako vatra zaplámsa ispod kotlova 1500 f
 poslije godinu dana 400 f
 i po 400 f svake godine, dok ne namire 4000 f.

12. ugovor stupa na snagu onim časom, kad vatra zaplámsa ispod kotlova i od toga se dana računa 6 godina zakupa;

13. stranka koja prije roka prekine ugovor, plaća penale 2000 f;

14. potpisani jamče za ispravnost poslovanja i svojom osobom i svojim imetkom.

Đ a k o v o, 28. XI. 1752.

Jakov Hirsch, v. r.,
 Mandel Löbl, v. r.,
 Ezekiel Hirschl, v. r.,
 Moyzes Izrael, v. r.,
 Samuel Moyzes, v. r.
 (RA. 204.—1752.).

Ne znamo pravo, što se je dogodilo, tek znamo, da je 14. XI. 1753. biskup Čolnić javio županiji da su mu pomenuti Židovi ostali dužni 6000 f i tražio, da se od njih utjera ova svota (RA. 265—1753.). Platili su je dva 3.000 f., dok su za ostali dug zatražili dulji rok.

Iz njihove jadikovke, koju su uputili banu, saznajemo, da im je posao uništio valpovački vlastelin barun Prandau, koji je na svome spahiluku podigao pepeljaru i odmamio sve radnike (RA. 268—1753.).